

Jaarverslag Nederlands Stoommachinemuseum 2019

H. de Bles, directeur

In 2019 vierde het museum het 150-jarig jubileum van het stoomgemaal Vier Noorder Koggen en de 250^e verjaardag van het patent op de stoommachine met condensor van James Watt. Daarnaast stond dit jaar in het teken van de uitvoering van fase 1 van de herontwikkeling: de introductietentoonstelling *Nederland Op Stoom*. De herontwikkeling heeft tot doel het consolideren van het bestaansrecht van het Nederlands Stoommachinemuseum door de instandhouding van de 'Collectie Kees Jongert' en het op termijn verzekeren van een sluitende begroting. Uitgangspunten van de herontwikkeling zijn het ondernemingsplan 2017 en het masterplan 2018.

Binnen de grenzen van wat bereikbaar was met de beschikbare financiële en personele middelen werd invulling gegeven aan de museale kerntaken (behoud, beheer, presentatie en educatie) én aan ondersteunende taken (facilitair, marketing en promotie).

Met maar liefst 20.312 bezoeken werd de doelstelling (18.500 bezoeken) ruim gehaald.

Personeel en organisatie

Het museum werd draaiende gehouden mede dankzij de belangeloze inzet van circa 100 vrijwilligers, waaronder naast stokers, machinisten, onderhoudsmedewerkers, balie- en horecamedewerkers, administratieve backofficemedewerkers en promotiemedewerkers ook bestuursleden van de Stichting Nederlands Stoommachinemuseum, de Stichting Collectie Kees Jongert en de Stichting Stoomgemaal Vier Noorder Koggen. Het museum had drie parttime werknemers in vaste dienst. Een directeur (0,6 fte), een officemanager (0,6 fte) en een medewerker communicatie (0,4 fte). De laatste was een groot deel van het jaar feitelijk niet beschikbaar i.v.m. zwangerschaps- en bevallingsverlof en het beëindigen van het dienstverband per 1 november. Een belangrijke rol in de dagelijkse bedrijfsvoering speelde ook de 'huismeester' en coördinator horeca.

Presentatie, educatie en evenementen

Het jubileumjaar was aanleiding voor een intensieve en gevarieerde programmering (zie bijlage voor een volledig overzicht). Er werden drie tentoonstellingen georganiseerd. Op 25 april opende de tentoonstelling 'Stoom Vaart! Scheepsportretten door Arnold de lange en Fred Boom'. Op 14 september opende hoogheemraad Klazien Hartog ter gelegenheid van Nationale Monumentendag de tentoonstelling 'Pompen voor de Polder'. Een week later werd tijdens het Stoommodellenweekend de tentoonstelling 'Nederland onder Stoom' opengesteld voor bezoekers.

Drukbezochte evenementen waren het Westfriese weekend (boerenmarkt en folkloristische optredens), het Jubileumweekend (Abacus straattheater, rondvaarten door ss Adelaar en optredens van de Compagniezangers), het Ambachtenweekend, het Meccanoweekend, het Stoomsloepenweekend, het Stoommodellenweekend en de Lichtjesavond. Ongeveer een kwart van het totaal aantal bezoekers kwam af op deze evenementen. Daarnaast waren er tal van nieuwe activiteiten: een James Watt Weekend (met optredens van het alter ego van James Watt), een Urban Sketchers weekend, een dertigtal optredens van de speciaal voor het museum gemaakte theatervoorstelling 'Onder Druk', mogelijk gemaakt dankzij een bijdrage van het Rabobank Stimuleringsfonds (en uitgevoerd door vrijwillige acteurs), een Weekend op Wielen en voor het eerst

nam het museum deel aan het Dickensweekend. Intensief was de ontvangst van circa 800 jonge deelnemers aan de Jamborette in Haarlem, waarvoor een excursieprogramma was georganiseerd. In samenwerking met het Educatief WO II Centrum, Bubbel Events en Discgolf Events kon het museum tien dagen lang een dagvullend programma samenstellen, dat geregisseerd en begeleid werd door vrijwilligers van het Stoommachinemuseum.

Het lezingenprogramma was van hoge kwaliteit en trok veel belangstellenden. Op 13 januari beet Marius Thijssen de spits af met zijn voordracht over het stoomgemaal Cruquius. Bij de lezing op 3 februari van professor Harry Lintsen over de doorbraak van stoom in Nederland waren er maar net genoeg stoelen om alle belangstellenden een zitplaats te bieden. Dit was ook het geval bij de lezing van professor Wim Turkenburg over klimaatverandering en energietransitie op 24 november.

Het educatief programma aanbod bestond dit jaar uit de altijd beschikbare speurtocht, inclusief het stoomlab waarin kinderen miniatuur stoommachines mogen bedienen, tijdens stoomdagen de miniworkshop hulpstoker en op woensdagen en zondagen de miniworkshop hulpstoker. Bovendien stelden vrijwilligers een demonstratieset en les samen waarin begrippen als druk en vacuüm worden uitgelegd. Dit onderdeel werd geïntroduceerd tijdens het Wetenschapsweekend op 5 en 6 oktober en daarna nog enkele keren aangeboden aan schoolklassen die zich hiervoor aanmeldden.

De inspanningen met betrekking tot de verspreiding van kennis over stoomkracht in het algemeen en over het belang van stoombelemmering in de waterhuishouding van West-Friesland in het bijzonder, alsmede de overdracht van die kennis aan een algemeen publiek, waren voor het Westfries Genootschap reden de Westfrieslandprijs 2019 toe te kennen aan het Nederlands Stoommachinemuseum.

Collectie, behoud en beheer

Om de collectieregistratie op een professionelere wijze in te richten werd een begin gemaakt met het converteren van data uit Exell naar het collectie-informatiesysteem Axiell Collections Cloud. Hierbij werd extra aandacht geschonken worden aan de herkomst, status en standplaats. Verwacht wordt dat de basisregistratie in 2020 voltooid kan worden. Een grote stap werd gezet met de overdracht van de baggermolen *Vooruit* aan de Stichting Collectie Kees Jongert. De Stichting Baggermolen *Vooruit* werd geliquideerd.

Verschillende machines waren een groot deel van het verslagjaar niet beschikbaar i.v.m. groot onderhoud of schade. In 2018 viel de baggermolen *Vooruit* al verschillende malen uit als gevolg van lekke vlampijpen. Om kosten te besparen verwijderden vrijwilligers zelf de (lekkende) vlampijpen uit de ketel. Na het met goed gevolg doorstaan van de nagelgatkeuring van deze ketel, brachten dezelfde vrijwilligers nieuwe vlampijpen aan (gefinancierd door de stoomvrienden), waarna de gereviseerde ketel opnieuw ter keuring aangeboden kon worden. Na goedkeuring kon de baggermolen tijdens Lichtjesavond weer draaien. In juni raakte de hoofdlager van de Backer & Rueb ernstig beschadigd. Na demontage is het lager gedemonteerd en ter reparatie aangeboden bij een lagergieterij. Hierdoor konden er de rest van het jaar geen maaldemonstraties meer plaatsvinden. Vlak voor de zomervakantie ten slotte brak een flens van de hulpstoomafsluiter van ketel 4. Ook deze reparatie werd door eigen mensen uitgevoerd en met positief resultaat ter keuring aan Lloyds aangeboden.

Ketel 6 werd gedemonteerd. De vrijgekomen ruimte werd in gebruik genomen als opslagruimte voor inventarisgoederen en tuingereedschappen.

Marketing en promotie

Het museum was zeer actief in het samenstellen van arrangementen waarbij het museumbezoek werd aangeboden in combinatie met rondvaarten met de Koggevaarder, Discgolf, waterballen van Bubbel Events. Met name het arrangement museumbezoek in combinatie met varen door de polder vond tijdens evenementen gretig aftrek. De museumfolder werd dit jaar gedrukt door een bedrijf dat tevens de distributie voor zijn rekening nam. Naast betaalde advertenties (in gedrukte media maar dit jaar ook in de vorm van radio- en zelfs televisiereclame) werd dankbaar gebruik gemaakt van free publicity. De gestructureerde productie en verspreiding van persberichten door beide medewerkers communicatie had meetbaar resultaat. Een klein team verspreidde voorafgaand aan grote evenementen sandwichborden in de omgeving van Medemblik en Hollands Kroon. Steeds meer gemeenten verbieden deze vorm van straatreclame echter. Hierdoor moesten de borden uit enkele gemeenten verwijderd worden. Desalniettemin vergrootte deze wijze van promotie de bekendheid van het museum en specifieke evenementen.

Financiën

Het hogere aantal bezoekers (niet alleen tijdens evenementen, maar ook tijdens de reguliere openstelling) plus de bescheiden prijsstijging vertaalden zich in een aanmerkelijk hogere financiële opbrengst uit de verkoop van entreetickets en een hogere winst uit de horecaomzet. De aanmerkelijk hogere uitgaven voor promotie en activiteiten (tweemaal zo hoog als in boekjaar 2018), waren, naast het positieve exploitatieresultaat, mogelijk dankzij extra subsidies van Gemeente Medemblik en de Provincie Noord-Holland en donaties van enkele fondsen. De meerkosten die de intensivering bedrijfsvoering met zich meebracht werden daarmee gecompenseerd. Hierdoor kon het boekjaar worden afgesloten met een licht positief resultaat.

Naaste de reguliere exploitatie werd (conform onderneming- en masterplan) de investering gestart voor de realisatie van de herontwikkeling van Stoommachinemuseum 2.0.

De begroting voor 2020 is voorzichtig gebaseerd op 18.500 bezoekers omdat het effect van het jubileum er niet zal zijn.

Facilitaire bedrijfsvoering

Op basis van de in 2018 opgestelde risico-inventarisatie en evaluatie werd begonnen aan het opstellen van een plan van aanpak van organisatorische, bouwkundige en elektronische maatregelen. Waar mogelijk door beschikbaarheid van personele en financiële middelen werd al begonnen met het uitvoeren van maatregelen. Zo werd in april de betonplaat van de machinetuin op vloeistofdichtheid gekeurd en voor zes jaar in orde bevonden.

Samenwerking

Bestuur en directeur Nederlands Stoommachinemuseum werkten afgelopen jaar nauw samen aan fase 1 van de herontwikkeling met o.a. Studio Louter en Opera Amsterdam, Moetwil & Van Dijk, Fiction Factory en Q-Cat Lighting.

De exploitatie werd mede mogelijk gemaakt door ondersteuning van de Gemeente Medemblik, de Stichting Stoomgemaal Vier Noorder Koggen, het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, de Provincie Noord-Holland en de Vereniging Vrienden van het Stoommachinemuseum.

Jaaroverzicht 2019

Januari:

- 2 t/m 5 Kerstvakantie met activiteiten 2e week (tingieter, origami, schilderworkshops)
- 13 Lezing 'Gemaal Cruquius' door Marius Thijssen
- 19 / 20 James Watt weekend

Februari:

- 3 Lezing 'De doorbraak van stoom in Nederland' door professor Harry Lintsen.
- 16 tot 2 maart Voorjaarsvakantie met activiteiten (Origami/schilderworkshops/touwslaan)
- 16 ALV Vrienden

Maart:

- 23 Urban Sketchersdag
- 23 en 24 Wereldwaterdag

April:

- 13 tot 19 Nationale Museumweek
- 21 en 22 Paaseieren zoeken tussen de stoommachines
- 25 Opening Tentoonstelling 'Stoom Vaart!'

Mei:

- 29/4 t/m 5 Meivakantie met activiteiten (schilderworkshops)
- 11 en 12 Nationale Molen en Gemalendagen – demonstraties met het gemaal
- 25 en 26 Westfries Weekend met boerenmarkt en folklore (klederdrachtshows en dansgroep)
- 30 Première theatervoorstelling Onder Druk. Voorstellingen in juni, juli, augustus en september

Juni:

- 15 en 16 Jubileumweekend (Straattheater Abacus, rondvaarten ss Adelaar en Compagniezangers)

Juli

- tot 1 sept. 'Zomerstoom'
- 6 en 7 Oude Ambachtenweekend

- 7 Faciliteren stempelpost WF Omringdijk fietstocht
- 13 en 14 'Weekend op Wielen' met oldtimers en stoomauto en stoomspuit
- 29 t/m 6/8 Jamborette
- Augustus:
- 3 en 4 Meccanoweekend i.s.m. het Meccano Gilde Nederland
- 17 en 18 Stoomsloepenweekend
- 31 Einde tentoonstelling 'Stoom Vaart!'
- September:
- 1 Faciliteren Vooroeverloop (halve marathon start en finish)
- 7 Westfrieslandprijs uitgereikt door Westfries Genootschap.
- 14 en 15 Monumentenweekend. Opening tentoonstelling 'Pompen voor de Polder' door hoogheemraad Klazien Hartog.
- 21 en 22 Stoommodellenweekend (stoomboten, stoomtrekkers, steamwagons, etc.)
Openstelling voor publiek: Expositie 'Nederland op Stoom!'
- Oktober:
- 5 en 6 Weekend van de Wetenschap met stoomlab
- 13 tot 27 Herfstvakantie met activiteiten (Glasblazer en stoomlab)
- November: (Certificaat Kidsproof ontvangen)
- 9 Lichtjesavond. Baggerboot draait voor het eerst dit seizoen. (Straattheater Abacus, demonstratie bierbrouwers en Midwinterhoorns)
- 15 Uitreiking vrijwilligersprijzen
- 17 Pepernoten bakken met bakker Bes
- 24 Lezing 'Klimaatverandering en Energietransitie' door professor Turkenburg.
- December:
- 13 en 14 Dickens Stoomfestijn
- 21 t/m 5/1 Kerstvakantie met activiteiten (Het Kleine Orkest, Midwinterhoornblazen, stoomlab, schilderworkshop 3/1)
- 28 20.000e bezoeker! 1e rit passagiersstoomtreintje Romulus op museumterrein

P.S. Tijdens zomerevenementen werden zes rondvaarten per weekend aangeboden.

